

No tinc notícia certa d'un *barbó* que han usat i registrat alguns (fins el *DFa.*). És sabut que en castellà s'usen peculiarment, amb aquest valor, certs derivats com *barbilla* o *barbadilla* (Atriaga, *Lexicón Bilbaíno*, p. 53). — 4 Wartburg diu que en el S. III (?). Hi ha certament uns pocs glossaris llatins (veg. Goetz, *ThGEMend.*), on *barba* junt amb *mentum* tradueixen el gr. γέειον però allò pot ser en el sentit de 'pèl de la barba' que també es troba en γέειον. — 5 P. ex. scr. *çmaçru* i hit. *zamakur* 10 signifiquen 'barba', també en armeni, mentre que en cèltic (irl. *smech*) i en bàltic el tenim amb el sentit de 'mentó' (el ll. *mala*, *maxilla* 'mandíbula, galta'), i l'albanès i el germànic degueren reunir les dues significacions bàsiques, Pok., *IEW*, 968; 15 Walde-Pok., II, 689. També en àrab coincidien, veg. l'article de Lane, 3009 sobre *lihya*; segons Humbert (2) avui *lihya* és «menton avec sa barbe» a Algèria i observem el fetes en *Alc.*: la llengua disposava de dots mots diferents, *ʿabnūn* traduït «barva» i *lāhya* «barva donde nacen los pelos» i «barva de niño», però es devien usar promiscuament, car si bé allò suggereix que 'mentó' es digués *lahya* els derivats d'aquest (*lehyēni* i *multabi* hi són traduïts per «barvudo» i per «barvado con barvas» (114b 25 35). — 6 Aquesta documentació preferent en castellà fa pensar en la probabilitat que allí hi hagi calc de l'àrab. Car en aquesta llengua aquesta personificació ha de ser molt general i en tot cas, hi és antiquíssima; veg. el que diu Lane (3009) de *lihya* 30 't-tajs = *lihya* *ʿil*: «sometimes by synecdoche put for the whole person»; i això ja es documenta en Djārir poeta àrab de la cort dels Omeyies a Domàs f. c. a l'a. 700 d. C., que, per dir 'la flaqueza de la teva persona', escrivia *fi hūnū lihyatiki* traduït lite- 35 ralmente («I see in the softness and) weakness of thy beard» (Lane, 814c). Això és el que deu explicar la frase que coca a Dozy (*Suppl.* II, 522b) en les *Mil i una Nits* (II, 56) 'va entrar en la casa solitària i es va cagar a les barbes d'ell' (*daḥal ilā baḥt al-ḥalā* 40 *wa ḥarā fi lihyatibi*) que li fa preguntar si *lihyatibi* no és una corrupció textual. — 7 Val a dir que sobre aquest hi ha hagut una llarga polèmica entre els qui creien en un origen germànic, com Jud almenys inicialment (*ASNSL* CXXI, 21-27, 96-102; 45 CXXVII, 436-7; *VRom.* III, 199), i els qui s'atenen al ll. BARBA (Diez, *Wb.*, MLWagner, *Litbl.* XXXVIII, 253, cf. XVII, 132, i últimament V. Pisani, *Neuphil. Mittgn.* LXXVI, 1975, 367-371). — 8 Sentit una mica diferent a Astúries, on és també una peça de ferro 50 del carro, però allà res que l'uneixi al cavall sinó la caixa de la roda o el fusell (Vigón). — 9 «Ixen les orenetes dels nius que pengen de les *barbades* i cornises», Vergés i Paulí, *Espurnes de la llar* v, 16; Mestre, *BDC* III, 87. — 10 Es pot tractar d'una veritable serra submarina (la carena de la qual sol estar formada per un alguer) i llavors hi ha *barbada de fora* i *barbada de terra*, o sigui el vessant que mira cap a alta mar i el que s'encara cap a la costa; o bé pot ser simplement el caire o timbera que es forma 60

en acabar una zona més o menys planera en el fons de la mar formant caire cap a fondàries majors. Hi ha, doncs, generalment una sèrie de barbades successives cada vegada a fondària més gran, fins que s'arriba als «Plans» o sigui la fonera, en què s'acaben les barbades (o les ignoren els pescadors i navegants). De vegades n'hi ha de molt llargues, que van seguint una prolongada carena, com ara les del *Mitjaner*, mar endins de Cullera, a un fons de 9 braces i mig. Davant el Perelló de l'Albufera hi ha *La Barbada de l'Alguer* a 12 braces, i la *B. de Fora* a 18. Al Barri de la Penya d'Eivissa me n'anomenen tres de paral·leles, a 8, 20 i 25 braces, i després ve la fonera, però n'hi ha d'altres enfora d'aquesta part de l'illa: *sa Barbada de l'Esponja*, *sa B. de Sta Eulària*, *sa B. des Cavallèr* o *des Carregador*, *sa Roca* i *sa Barbada de Cala Beltrana*, *sa Barbada de Na Maciana* davant el Cap des Falcó. També hi ha una grossa barbada en el fons de l'Albufera de València, on el sòl del llac baixa fins a una fondària considerable enfront del Palmar; la *Barbada del Fondo*. — 11 Escriuen amb *e* el *Dicc. Cat.-Alemany* de 1502; Cavanilles, *Obs.* II, 337; M. Gadea, *T. del Ge* I, 140; Lamarca, *Dicc. Val.*; Enric Valor, etc. *Barbillera*, forma usada en el Maestrat, Monóver i Benavatri (*AlcM.*). — 12 Pz. Cabrero, *Ibiza*; *AlcM.* — 13 Des del gironí-valencià Onofre Pou, a. 1575, p. 170, «*barballera*: *buccula*, celada ab *barballera*», p. 170. — 14 *Abarbetar* (un home) 'abraçar-lo' entre els pescadors de St. Pol (1930), «*atar* «agafar violentament» men. (Moll, *Dial. de Ciutadella*); murc *embarbetar* (Ga. Soriano), llgd. *barbeto* 'corda per lligar la nau' (Agde), it. *barbetta*, venec. *barbeta*, Ragusa *bàrbeta* id. (de BARBA, Deanović, *ARom.*, XXI, 273. — 15 «Mandando a uno que *esbarbere* [lleg. *-bare*] *lo camí* --- a otro que estrenyga *lo camí* --- *esbarbere* [id.] *tot lo seu front* --- que *aplane lo quepser de la cequia* --- que *reblire la regadora* ---» (*Llibre de Quadrelles* de 1568, en Tra ver, *Antigs. CastPlana*, 105-6).

BARBACANA, 'obra de fortificació avançada, per defensar portes de places fortes i caps de pont', de l'àr. vulgar *b-al-baqāra* (clàssic *bāb al-bāqar*) 'porta de les vaques', perquè la barbacana protegia un recinte intermedi entre aquesta fortificació i la muralla principal, en el qual els assitiats guardaven el bestiar destinat a proveir-los de carn; *balbacara* es degué canviar en *barbacana* per diverses induccions a què es prestava el mot i sobretot per influència d'*albarrana* 'torre envoltada per la barbacana'. □ 1.ª doc.: S. XII (segon quart) i molt abundant en tot el XIII.

Figura ja *barbachanae* en el *Liber Maiolicinus*, en baix llatí, crònica poetitzada de la conquesta de Mallorca per Ramon Berenguer III i els Pisans; en el XIII, molt sovint en català i en baix llatí de Catalunya, des de 1219 (Miret i Sans, C. d. *Templers* i H., p. 182) i molts altres (*AlcM.*); l'Invent. d'Alart n'aplega, junt amb 6 o 7 passatges de Desclot i un de la Crònica del Cerimoniós, molts de coetanis, de 1369,